

TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN PARLAMENT ASSAMBLEYASI

ƏTRAF MÜHİT, TƏBİİ EHTİYATLAR VƏ SAĞLAMLIĞIN QORUNMASI KOMİSSİYASI

YEDDİNCİ İCLAS

Ankara, 11 may, 2022-ci il

"TÜRKPA ÜZVÜ DÖVLƏTLƏRİNDƏ SƏHIYYƏ SİSTEMLƏRİNİN UYĞUNLAŞDIRILMASI"

HESABAT MƏRUZƏSİ

I. GİRİŞ

1. Qazaxıstanın Türküstan şəhərində keçirilən TÜRKPA-nın 10-cu Plenar İclasında qəbul edilmiş Katibliyin 2022-ci il üçün Fəaliyyət Planına uyğun olaraq, Komissiyanın yeddinci iclasında "TÜRKPA üzvü ölkələrində səhiyyə sistemlərinin uyğunlaşdırılması" mövzusunun əsas maddə kimi müzakirəyə çıxarılması qərara alınmışdır.
2. Komissiya ilk dəfə olaraq TÜRKPA regionunda səhiyyə ilə bağlı məsələyə baxır. TÜRKPA Assambleya Şurasının Türküstanda keçirilən onuncu iclasında Ətraf Mühit və Təbii Ehtiyatlar Komissiyasının adının "Ətraf mühit, təbii ehtiyatlar və sağlamlığın qorunması komissiyası" adlandırılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Artıq sağlamlığın qorunması ilə bağlı bütün məsələlər bu komissiya çərçivəsində həll olunacaqdır.
3. Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçıları tərəfindən qəbul edilən Türk Dünyasına Baxış – 2040-ın sağlamlıq bölməsində üzv dövlətlər arasında səhiyyə infrastrukturunun, rabitə və səhiyyə informasiya sistemlərinin daha yaxşı inkişafı üçün milli siyasət və qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması üzrə işlər xüsusilə qeyd olunub.
4. Parlamentarilər qanunların qəbulu, büdcələrin təsdiq edilməsi və resursların səfərbər edilməsi, hökumətin hesabatlılığının və şəffaflığının təmin edilməsi üçün nəzarətin təmin edilməsi, çoxsahəli fəaliyyətin təşviq edilməsi, qlobal öhdəliklərin milli icrasının təmin edilməsi, seçki dairələrinin iştirakının təşviq edilməsi və beynəlxalq tərəfdaşlıqlara cəlb edilməsi ilə sağlamlıqda mühüm rol oynayır.
5. 2030 Gündəliyinin 3-cü Məqsədi olan "Bütün yaşlarda sağlam həyat tərzini təmin etmək və rifahı təşviq etmək" sağlamlıq nəticələrinin yaxşılaşdırılması üçün xüsusi

- məqsədləri və hədəfləri ilə dövlət və özəl maraqlı tərəfləri ən aktual sağlamlıq problemlərinə yönəltmək üçün qlobal kompas kimi xidmət edir.
6. TÜRKPA üzv ölkələri bütün ölkələr üçün çətir vəzifəsi kimi xidmət edən BMT-nin Minilliyin İnkişaf Məqsədləri (MİM) və gələcək Davamlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) kontekstində razılaşıdırılmış tədbirlər həyata keçirməklə regional və beynəlxalq səviyyələrdə səhiyyə məsələlərinə müraciət edirlər.
 7. Bütün yaşlarda sağlam həyatı təmin etmək və rifahı təşviq etmək davamlı inkişaf üçün vacibdir. Hazırda dünya bənzəri olmayan qlobal sağlamlıq böhranı ilə üz-üzədir – COVID-19 insanların iztirablarını yayır, qlobal iqtisadiyyatı sabitsizləşdirir və bütün dünyada milyardlarla insanın həyatını çətinləşdirir. Bu istiqamətdə TÜRKPA 17 sentyabr 2020-ci il tarixində “COVID-19 pandemiyası: onun təsiri və gələcəyə baxış” mövzusunda üzv parlamentlərin Səhiyyə Məsələləri Komitələri Rəhbərlərinin iclasını keçirmişdir.
 8. TÜRKPA üzv dövlətləri səhiyyə ilə bağlı problemlərin həllində və problemlərin həlli yollarının tapılmasında çox maraqlıdırlar. TÜRKPA-ya üzv dövlətlər sağlamlıq sahəsində əməkdaşlığı bərabərlik və qarşılıqlılıq prinsipi əsasında, qarşılıqlı fayda əsasında və öz ölkələrinin qanunvericiliyinə uyğun olaraq inkişaf etdirmək və gücləndirmək niyyətindədirlər.
 9. Bu hesabatın məqsədi məsələ ilə bağlı regional əməkdaşlığın prioritetlərini işləyib hazırlamaqdır. Hesabat Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyənin müvafiq nazirliklərindən alınan töhfələrə, habelə müvafiq beynəlxalq qurumların məlumatlarına əsaslanır.

II. TÜRK DÖVLƏTLƏRİ ARASINDA SƏHIYYƏ SİSTEMLƏRİNİN UYGUNLAŞMASI ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

10. 26 aprel 2016-cı il tarixində Bakı şəhərində imzalanmış və qüvvədə olan Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında səhiyyə və tibb elmləri sahələrində əməkdaşlıq haqqında Saziş mövcuddur.
11. Türkiyə Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin dəstəyi ilə Azərbaycan Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi (TƏBİB) tərəfindən yaradılmış Səhiyyə Sisteminin Yenidən Qurulması Proqramı (AZ-SSYP) ölkədə yaşayan insanların sağlamlıq vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, keyfiyyətli səhiyyə xidmətləri göstərməklə vətəndaşların əlçatanlığını asanlaşdırmaq, xidmətlərin davamlılığını təmin etmək və vətəndaş məmnunluğunu təmin etməklə müasir milli səhiyyə sisteminin yaradılmasını nəzərdə tutur.
12. Azərbaycan Tibbi Regional Bölmələri İdarəetmə Birliyi (TƏBİB) İdarə Heyətinin sədri və onu müşayiət edən nümayəndə heyəti səhiyyə sistemlərinin uyğunlaşdırılmasına dair yol xəritəsinin hazırlanması məqsədilə 31 avqust 2021-ci il tarixində Türkiyədə rəsmi səfərdə olmuşdur. Görüşlər zamanı COVID-19 ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq, Azərbaycan səhiyyə sisteminin və insan resurslarının inkişafında Türkiyənin Səhiyyə Nazirliyi ilə sıx əməkdaşlıq, birgə elmi tədqiqatlar üçün zəruri hüquqi bazanın hazırlanması müzakirə olunmuşdur. Nümayəndə heyəti Ankara

Universitetinin rektoru Prof.Dr. Necdet Ünüvar və Sağlamlıq Elmləri Universitetinin rektoru Prof.Dr. Cevdet Erdöl ilə də görüşmüşdür. Görüş zamanı səhiyyə kadrlarının hazırlanması sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi imkanları müzakirə edilmişdir.

13. "Türkiyə Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi ilə Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi arasında əməkdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planı"-nın layihəsinin mətni azərbaycanlı həmkarlara çatdırılmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyinə göndərilmişdir. Qarşılıqlı müzakirələr nəticəsində Fəaliyyət Planının ən qısa zamanda imzalanması nəzərdə tutulur.
14. Qazaxıstan və Türkiyə arasında səhiyyə sahəsində əlaqələr Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Qazaxıstan Respublikası Hökuməti arasında səhiyyə və tibb sahəsində əməkdaşlıq haqqında 10 sentyabr 1997-ci il tarixli Saziş çərçivəsində həyata keçirilir.
15. Bundan əlavə, 15 oktyabr 2019-cu il tarixində Nursultan şəhərində Türkiyə Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi ilə Qazaxıstan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi arasında Səhiyyə İnvestisiyaları sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.
16. Hoca Ahmet Yesevi Beynəlxalq Türk-Qazax Universiteti Tibb Fakültəsi 1991-ci ildə Kentav şəhərində Alternativ və Müalicə-Tibb adı ilə yaradılmışdır. Zaman keçdikcə ümumi cərrahiyyə, daxili xəstəliklər, mamalıq və ginekologiya, insan anatomiyası və fiziologiyası kimi yeni şöbələr açılmış və böyümüşdür. Hazırda idarələrin əksəriyyəti Türküstan şəhərindədir. Universitetin Türküstan şəhərində rektorluğun əsas binası ilə yanaşı, Qazaxıstan Respublikasının ən müasir xəstəxanalarından biri olan 100 çarpayılıq Tibb Fakültəsi Xəstəxanası da yaradılmışdır.
17. Türkiyə ilə Qazaxıstan arasında 1997-ci ildə mövcud olan Sazişi əvəz edən, günün tələblərinə cavab verəcək yeni bir sazişin hazırlanması barədə razılığa gəlinmiş və bu məqsədlə "Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Qazaxıstan Hökuməti arasında Səhiyyə və Tibb Elmləri Sahələrində əməkdaşlıq haqqında Saziş" in layihəsi Qazaxıstan tərəfinə göndərilmişdir. Sözügedən Sazişin Qazaxıstan Prezidentinin 2022-ci il may ayının 10-11-də Türkiyəyə edəcəyi rəsmi səfəri zamanı imzalanması gözlənilir.
18. Qırğız Respublikası ilə Türkiyə arasında əlaqələr Türkiyə Respublikası Hökuməti və Qırğız Respublikası Hökuməti arasında 3 iyun 2014-cü il tarixli səhiyyə və tibb elmləri sahələrində əməkdaşlıq haqqında Saziş çərçivəsində həyata keçirilir.
19. Qırğızıstan ilə səhiyyə sahəsində mövcud əməkdaşlığı gücləndirmək məqsədilə TİKA ilə Qırğızıstan Səhiyyə Nazirliyi arasında "Səhiyyə və Tibb Elmləri Sahəsində Anlaşma Memorandumu" imzalanmışdır. Anlaşma Memorandumu çərçivəsində TİKA-nın həyata keçirdiyi səhiyyə layihələri arasında olan Qırğızıstan boyu səhiyyə müəssisələrinin tikintisi və tibbi avadanlıqlarla təchiz edilməsi; Səhiyyə işçilərinin ixtisasının artırılması kimi məsələlərdə Qırğızıstan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin dəstəyi ilə layihələrin daha koordinasiyalı şəkildə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.
20. Qırğızıstan Respublikasında əhalinin sağlamlığının qorunması və səhiyyə xidmətləri sisteminin təkmilləşdirilməsi üzrə 2019-2030-cu illər üçün "Sağlam insanlar – firavan ölkə" Dövlət Proqramına dəstək məqsədilə Qırğızıstan Hökuməti və İnkişaf Tərəfdaşları arasında Birgə Bəyanat imzalanmışdır.

21. Türkiyənin Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi yanında Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) Bişkek Koordinatorluğunun koordinasiyası ilə Qırğızıstan-Türkiyə Dostluq Xəstəxanasının tikintisinə 2016-cı ilin iyununda başlanmış və bir il sonra 2017-ci ilin noyabrında başa çatdırılmışdır. 2020-ci ilin mart ayında Qırğızıstanda COVID-19-a yoluxma hallarının pik həddə çatdığı vaxt xəstəxana yoluxmuş xəstələrin müalicəsi üçün müvəqqəti istifadəyə verilmişdir. Xəstəxanada 72 çarpayılıq və 21 reanimasiya şöbəsi var.
22. Özbəkistanın Buxara şəhərində Sağlamlıq Elmləri Universiteti tərəfindən açılan İbn-i Sina Tibb Fakültəsi və Sağlamlıq Xidmətləri Peşə Məktəbi 17 oktyabr 2019-cu il tarixində təhsilə başlamışdır.

III. NƏTİCƏLƏR

23. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, üzv ölkələr səhiyyə sahəsində intensiv əməkdaşlıq edir və real fəaliyyətlər həyata keçirilir. Bütün digər mümkün sahələrdə olduğu kimi, səhiyyə sistemlərinin uyğunlaşdırılması TÜRKPƏ üzvü ölkələrinin yaxınlaşmasına mühüm töhfə verə bilər.
24. Səhiyyə məsələsi bir hərtərəfli məqsəd (DİM 3) və bütün əsas sağlamlıq prioritetlərini əhatə edən 13 hədəfi ilə birgə 2030 Gündəliyində mərkəzləşdirilmiş şəkildə yerləşdirilib və bir çox digər hədəflərlə əlaqələri var.
25. TÜRKPƏ üzv dövlətləri dayanıqlı artım və iqtisadi inkişaf üçün vacib element kimi səhiyyə icmalarının konsolidasiyası, stimullaşdırılması və gücləndirilməsinin zəruriliyini qəbul edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq sağlamlıq məlumatı sahəsində tədqiqat və inkişaf üçün gündəliyin irəliləməsinin açarıdır. TÜRKPƏ regionunun üzvləşdiyi səhiyyə informasiya problemləri yalnız geniş beynəlxalq əməkdaşlıq vasitəsilə səmərəli və davamlı şəkildə həll edilə bilər: uyğunlaşdırma, əməkdaşlıq və bilik, təcrübə və yaxşı praktikanın mübadiləsi.
26. Seminarlar, konfranslar və ya təcrübə mübadiləsi proqramları kimi birgə tədbirlər və fəaliyyətlərin keçirilməsi ilə üzv ölkələr arasında əməkdaşlığın və qarşılıqlı fəaliyyətin genişləndirilməsi bu məsələdə əməkdaşlığı gücləndirəcək.
27. Üzv parlamentlərin Səhiyyə Məsələləri Komitə rəhbərlərinin 17 sentyabr 2020-ci il tarixində "COVID-19 pandemiyası: onun təsiri və gələcəyə baxış" mövzusunda keçirilən iclası müvafiq strukturlar arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsində mühüm rol oynamışdır.
28. Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının 12 noyabr 2021-ci il tarixində İstanbulda prezident cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın sədrliyi ilə "Rəqəmsal dövrdə yaşıl texnologiyalar və ağıllı şəhərlər" mövzusunda iclası keçirilmişdir. Zirvə toplantısının sonunda üzv və müşahidəçi dövlətlərin səhiyyə nazirləri və elm adamlarının iştirakı ilə imzalanmış Zirvə Bəyannaməsində hər il oktyabr ayında "Türk Tibb Dünyası Konqresi"nin təşkili razılaşdırılmışdır.
29. Bu cür görüşlərin təşkili üzv ölkələrdə cəmiyyətin mənafeyi naminə qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması üçün zəruri olan hüquqi tədbirlərin həyata keçirilməsinə imkan verəcəkdir.

30. Eyni zamanda, belə görüşlərin təşkili TÜRKPAnın əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri olan müvafiq sahələr üzrə Model qanunların hazırlanmasına və inkişafına töhfə verəcəkdir.